floor used to be about 60 cm below the present ground's surface.

The foundation of the Summer Synagogue's gallery was not discovered, but a fairly thick layer of coarse rubble without any finds was recorded on the grounds. It is likely that its foundation was completely destroyed.

Monika Dubinskaitė,
Ramūnas Šmigelskas

Trakų kenesa

Karaimų maldos namai – kenesa, yra Trakų senamiesčio ŠV dalyje, nedidelio aptverto sklypo Karaimų g. 30 gilumoje. Pirmoji kenesa Trakuose buvo pastatyta XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje. Ji vėliau buvo perstatyta toje pačioje vietoje, kur stovi ir dabar. Visais laikais pastatas buvo medinis. Pirmoji kenesa sudegė per miesto gaisrą XVI a. pradžioje. 1533 m. pastatas atstatytas. Per 1654–1667 m. ATR ir Maskvos didžiosios kunigaikštystės karą pastatas vėl buvo sugriautas. Pagal 1665 m. ATR valdovo Jono Kazimiero privilegiją kenesa vėl atstatyta. Šalia jos veikė ir karaimų mokykla. Kenesa dar kartą sudegė per 1794 m. miesto gaisrą ir 1812 m., kai ją sudegino prancūzų kariai. XIX a. pradžioje kenesą siekta atstatyti kaip mūrinį pastatą, tačiau negavus tam lėšų ji buvo atstatyta medinė. Dabartinis pastatas pastatytas apie 1825 m. istorizmo stiliumi. Kenesa rekonstruota 1894 m., nutinkuojant ją iš lauko ir iš vidaus, o ant stogo iškeliant bokštelį-žibintą. 1903–1904 m. pastatas remontuotas. 1894–1904 m. rekonstrukcijos ir remonto darbai buvo vykdomi karaimų dvasininko Felikso Maleckio iniciatyva, prie šių darbų taip pat prisidėjo inžinierius ir architektas Michailas Prozovas. Pastato tūris yra artimas kvadratui, kompaktiškas, vieno aukšto, su dviaukšte ŠV dalimi ir pastoge. Nuo 1992 m. Trakų kenesa įregistruota NKVR. 1997 m. pastatas restauruotas.

Iki šiol archeologiniai tyrimai šiame sklype nevykdyti. 2015 m. rengiant kenesos pastato tvarkybos projektą buvo atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu ištirti du 1x1 m ir vienas 1x0,8 m dydžio šurfas. Siekiant įvertinti jų būklę, jie tirti prie pastato pamatų.

Trakų kenesos pamatai įleisti į 30–60 cm gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus. Pamatai mūryti iš neskaldytų lauko akmenų, kurie tarpusavyje surišti biriu kalkiniu skiediniu.

Tyrimų metu nustatyta, kad teritorijoje aplink kenesą yra susidaręs 30–160 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVI–XVII a. radiniais. Ryškesnis kultūrinis sluoksnis fiksuotas prie kenesos PV sienos, šurfe 3. Šioje vietoje pastato pamatai įgilinti apie 40 cm nuo dabartinio žemės paviršiaus. Panašiai iki šio gylio fiksuo-

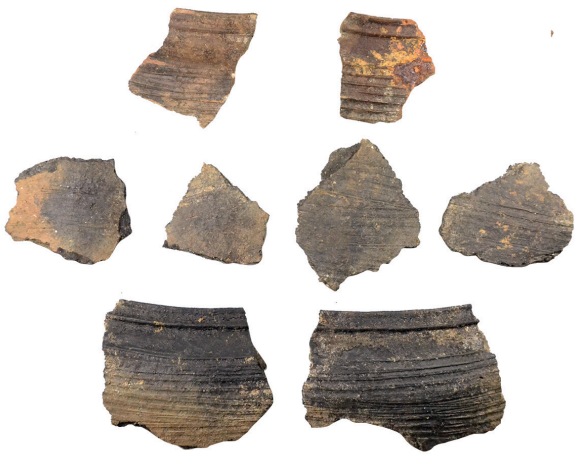

1 pav. Prie Trakų kenesos rastos keramikos šukės. M. Dubinskaitės nuotr.

Fig. 1. Potsherds discovered near the Trakai Kenesa

tas ir kiek labiau permaišytas kultūrinis sluoksnis. Giliau pasiektas apie 80 cm storio juodos žemės gruntas su XVI–XVII a. radiniais. Jame rasta keletas plokštinių koklių ir žiestų indų šukių (1 pav.).

Nuo Karaimų gatvės pusės Totoriškių ežero link žemės paviršius žemėja, o kultūrinis sluoksnis storėja. Tikėtina, kad šis gruntas yra atvežtinis, jame aptikti radiniai tarpusavyje klijuojasi. Daugiau duomenų apie šį sluoksnį ir jo susiformavimo aplinkybes galėtų suteikti tik papildomi archeologiniai tyrimai.

The Trakai Kenesa

Karaite prayer house or kenesa is at the back of the small fenced plot at Karaimų St. 30 in the NW part of Trakai Old Town. The first kenesa in Trakai was erected at the turn of the 15th century. The building has burnt down or been demolished a number of times, but its location has not changed. The current building was erected circa 1825 in the historicism style. In 1903–1904, the building was renovated and its appearance has not changed since that time. In 2015, three test pits (2,8 m^2) were excavated near the kenesa's foundation. A possibly disturbed 16th–17th-century cultural layer with finds: structural ceramics and household pottery, among which sherds of hand thrown vessels predominate, was recorded (Fig. 1).

Karolis Duderis

Vilniaus Kalvarijų kompleksas

Vilniaus Kalvarijų komplekso (UK 4097), Kryžiaus kelio 34 stoties Viešpaties Jėzaus Kristaus kapo koplyčios (UK 26690) teritorijoje, Jeruzalės g. 5B, planuota įrengti objektų apsaugos priemones bei nutiesti naują abonentinį kabelį į Viešpaties Jėzaus Kristaus kapo koplyčią. Numatyta trasa yra apie 110 m ilgio, apie 50 cm pločio, 80 cm gylio. Kadangi teritorija patenka į saugomų nekilnojamų kultūros vertybių sąrašą, buvo atlikti žvalgomieji tyrimai.

Pirmoji, medinė, Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia kartu su Verkių Kalvarijų koplyčiomis pastatyta 1662–1669 m. Ji kartu su vienuolynu sudegė 1675 m., o 1700 m. jau buvo atstatyta mūrinė bažnyčia. 1755 m. ansamblis, jį perėmus Vilniaus Šventosios Dvasios konvento dominikonams, buvo perstatytas. Darbai užsitęsė iki 1772 m. (tuo metu pastatyta ir 20 naujų mūrinių koplyčių). 1793 m. tuometinis vienuolyno viršininkas – tėvas Dominykas Daunoravičius, presbiterijos P pusėje pristatė zakristiją, dekoruotą stiuko lipdiniais. 1812 m. bažnyčią nusiaubė prancūzų armija, tačiau po karo ji buvo atnaujinta. 1850 m. caro valdžiai vienuolyną uždarius, bažnyčią ir parapiją perėmė vyskupija.

1990 m. lokalizuojant 1962–1963 m. nugriautų Verkių Kalvarijų koplyčių pamatus, archeologinius tyrimus atliko archeologas S. Patkauskas. Tyrimų metu nustatytos XVII a. II pusėje 14 pastatytų koplyčių ir vienų mūrinių vartų stovėjimo vietos. Archeologinių radinių nerasta. Tyrėjo nuomone, ši teritorija nebuvo naudojama buitinėms reikmėms (*LIIR*, f. 1, b. 1904). 2010 m. T. Poškai atliekant žvalgymus Kalvarijų g. 329, 311, katalikiško vaikų darželio ir vienuolyno pastatų statybos metu, 4000 m^2

1 pav. Šurfe 1 rastas stiklinio butelio įspaudas. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. The glass bottle mark from test pit 1